

YK:n lapsen oikeuksien komitea
50. istunto Geneve, 12. - 30. tammikuuta 2009

YLEISKOMMENTTI NRO 11 (2009)

Alkuperäiskansojen lapset ja heidän yleissopimuksen mukaiset oikeutensa

GE.09-40605 (E) 190209

LAPSEN OIKEUKSIEN KOMITEA
YLEISKOMMENTTI NRO 11 (2009)

Alkuperäiskansojen lapset ja heidän yleissopimuksen mukaiset oikeutensa

Johdanto

1. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen johdannossa sopimusvaltiot *"ottavat asianmukaisesti huomioon kunkin kansan perinteiden ja kulttuurin merkityksen lapsen suojelussa ja tasapainoisessa kehityksessä"*. Vaikka kaikki yleissopimukseen sisältyvät oikeudet koskevat kaikkia lapsia, olivatpa he alkuperäiskansojen lapsia tai eivät, yleissopimus lapsen oikeuksista oli ensimmäinen keskeinen ihmisoikeussopimus, jonka useisiin määräyksiin sisällytettiin nimenomaisia viittauksia alkuperäiskansojen lapsiin.
2. Yleissopimuksen 30 artiklassa todetaan, että *"niissä maissa, joissa on etnisiä, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöryhmiä tai alkuperäiskansoihin kuuluvia henkilöitä, tällaiseen vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaan kuuluvalta lapselta ei saa kieltää oikeutta nauttia yhdessä ryhmän muiden jäsenten kanssa omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään"*.
3. Yleissopimuksen 29 artiklassa lisäksi määrätään, että *"lapsen koulutuksen tulee pyrkiä lapsen valmistamiseen vastuulliseen elämään vapaassa yhteiskunnassa ymmärryksen, rauhan, suvaitsevaisuuden, sukupuolten välisen tasa-arvon ja kaikkien kansakuntien, etnisten, kansallisten ja uskonnollisten ryhmien sekä alkuperäiskansoihin kuuluvien henkilöiden välisen ystävyyden hengessä"*.
4. Yleissopimuksen 17 artiklasta löytyy myös erityismaininta, sillä sopimusvaltioiden on rohkaistava *"tiedotusvälineitä kiinnittämään erityistä huomiota vähemmistöryhmiin kuuluvien tai alkuperäiskansojen lasten kielellisiin tarpeisiin"*.
5. Yleissopimuksen sisältämät nimenomaiset viittaukset alkuperäiskansojen lapsiin osoittavat sen tunnustamista, että he tarvitsevat erityisiä toimenpiteitä pystyäkseen nauttimaan oikeuksistaan täysimääräisesti. Lapsen oikeuksien komitea on johdonmukaisesti ottanut huomioon alkuperäiskansojen lasten tilanteen tarkastellessaan yleissopimuksen sopimusvaltioiden toimittamia määräaikaishavaintoja. Komitea on havainnut, että alkuperäiskansojen lapset kohtaavat merkittäviä haasteita oikeuksiensa käytössä, ja antanut tähän liittyviä nimenomaisia suosituksia loppupäätelmässään. Alkuperäiskansojen lapset kokevat edelleen yleissopimuksen 2 artiklan vastaista vakavaa syrjintää monilla aloilla, mukaan lukien pääsyssä terveydenhuoltoon ja koulutukseen, mikä on ollut syynä tämän yleiskommentin antamiselle.
6. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen lisäksi monilla muilla ihmisoikeussopimuksilla on ollut merkittävä rooli puuttamassa alkuperäiskansojen lasten tilanteeseen ja heidän oikeuteensa olla joutumatta syrjityiksi. Näitä sopimuksia ovat erityisesti kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus vuodelta 1965, kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus vuodelta 1966 sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus vuodelta 1966.
7. Itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevaan Kansainvälisen työjärjestön yleissopimukseen nro 169 vuodelta 1989 sisältyy määräyksiä, jotka edistävät alkuperäiskansojen oikeuksia ja korostavat erityisesti alkuperäiskansojen lasten oikeuksia koulutuksen alalla.

8. Vuonna 2001 Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitea nimitti alkuperäiskansojen ihmisoikeus- ja perusoikeustilannetta käsittelevän erityisraportoijan, ja ihmisoikeusneuvosto vahvisti hänen nimityksensä vuonna 2007. Neuvosto on pyytänyt erityisraportoijaa kiinnittämään erityistä huomiota alkuperäiskansojen lasten tilanteeseen, ja monet hänen vuotuisiin ja tehtäväkohtaisiin raportteihinsa sisältyvistä suosituksista ovat kohdistuneet näiden lasten nimenomaiseen tilanteeseen.

9. Vuonna 2003 Yhdistyneiden kansakuntien alkuperäiskansojen pysyvä foorumi kokoontui toiseen istuntoonsa, jonka aiheena olivat alkuperäiskansojen lapset ja nuoret. Samana vuonna lapsen oikeuksien komitea järjesti vuotuisen yleisen keskustelupäivänsä alkuperäiskansojen oikeuksista ja hyväksyi erityiset suositukset, jotka oli ensisijaisesti suunnattu sopimusvaltioille mutta myös Yhdistyneiden kansakuntien elimille, ihmisoikeusmekanismeille, kansalaisyhteiskunnalle, avunantajille, Maailmanpankille ja alueellisille kehityspankeille.

10. Vuonna 2007 Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous hyväksyi alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen, joka antaa keskeisiä ohjeita alkuperäiskansojen oikeuksista ja sisältää myös nimenomaisia viittauksia alkuperäiskansojen lasten oikeuksiin eri aloilla.

Tavoitteet ja rakenne

11. Tämä yleiskommentti, joka koskee alkuperäiskansojen lasten oikeuksia siten kuin niistä on määrätty lapsen oikeuksien yleissopimuksessa, pohjautuu edellä esiteltyihin oikeudellisiin kehityssuuntauksiin ja aloitteisiin.

12. Tämän yleiskommentin ensisijaisena tavoitteena on tarjota sopimusvaltioille ohjeita siitä, miten niiden on täytännöllisesti nautittava alkuperäiskansojen lapsiin liittyvät yleissopimuksen mukaiset velvollisuutensa. Komitea perustaa tämän yleiskommentin kokemuksiinsa, joita se on saanut yleissopimuksen määräysten tulkinna alkuperäiskansojen lasten yhteydessä. Yleiskommentin taustalla ovat myös suositukset, jotka hyväksyttiin vuonna 2003 pidetyn, alkuperäiskansojen lapsia koskeneen yleisen keskustelupäivän jälkeen. Lisäksi yleiskommentti kuvastaa kuulemismenettelyä, jota on käyty oleellisten sidosryhmien kanssa, joihin kuuluvat myös alkuperäiskansojen lapset itse.

13. Tässä yleiskommentissa pyritään tarkastelemaan erityisiä haasteita, jotka estävät alkuperäiskansojen lapsia nauttimasta täysimääräisesti oikeuksistaan, ja korostetaan erityisiä toimenpiteitä, joihin valtioiden on ryhdyttävä alkuperäiskansojen lasten oikeuksien tehokkaan käytön takaamiseksi. Lisäksi yleiskommentilla pyritään tukemaan hyviä käytäntöjä ja korostamaan myönteisiä lähestymistapoja alkuperäiskansojen lasten oikeuksien käytännön toteuttamisessa.

14. Yleissopimuksen 30 artikla ja oikeus nauttia kulttuurista, uskonnosta ja kielestä ovat tämän yleiskommentin keskeisiä elementtejä. Tavoitteena on kuitenkin tarkastella eri määräyksiä, joiden täytännöllinen edellyttää erityistä huomiota alkuperäiskansojen lapsiin. Erityistä painoarvoa annetaan oleellisten määräysten välisille suhteille ja etenkin määräysten suhteille komitean määrittelemiін yleissopimuksen yleisperiaatteisiin, joita ovat syrjäntäkielto, lapsen etu, oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen sekä oikeus tulla kuulluksi.

15. Komitea huomauttaa, että yleissopimukseen sisältyy viittauksia sekä vähemmistöjen että alkuperäiskansojen lapsiin. Tietyt tämän yleiskommentin viittaukset voivat olla oleellisia myös vähemmistöryhmien lasten

kannalta, ja komitea saattaa tulevaisuudessa päättää laatia erillisen yleiskommentin vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten oikeuksista.

Yleissopimuksen 30 artikla ja valtioiden yleiset velvollisuudet

16. Komitea muistuttaa lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 30 artiklan ja kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 27 artiklan välisestä kiinteästä yhteydestä. Molemmissa artikloissa nimenomaisesti määrätään lapsen oikeudesta nauttia yhdessä ryhmän muiden jäsenten kanssa omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään Tämä vahvistettu oikeus katsotaan sekä yksilölliseksi että yhteiseksi oikeudeksi ja merkittäväksi alkuperäiskulttuurien yhteisten perinteiden ja arvojen tunnustukseksi. Komitea huomauttaa, että alkuperäiskansojen oikeus käyttää sivistyksellisiä oikeuksia saattaa liittyä läheisesti perinteisten alueiden ja niiden voimavarojen käyttöön.¹

17. Vaikka 30 artikla on ilmaistu kielteisesti, siinä kuitenkin tunnustetaan "oikeuden" olemassaolo ja edellytetään, että sitä "ei saa kieltää". Näin ollen sopimusvaltiolla on velvollisuus varmistaa, että tämän oikeuden olemassaoloa ja käyttöä suojellaan kieltämiseltä tai loukkaamiselta. Komitea on samaa mieltä ihmisoikeuskomitean kanssa siitä, että tarvitaan positiivisia suojelutoimenpiteitä sekä itse sopimusvaltion toimilta, riippumatta siitä toteuttavatko niitä sen lainsäädäntö-, oikeus- vai hallintoviranomaiset, että muiden sopimusvaltioissa olevien henkilöiden toimilta.²

18. Tässä yhteydessä komitea tukee myös rotusyrjinnän poistamista valvovan komitean sopimusvaltioille esittämää kehotusta *tunnustaa alkuperäiskansojen erilaiset kulttuurit, historia, kielet ja elämäntavat valtion kulttuurista identiteettiä rikastuttaviksi tekijöiksi, kunnioittaa niitä ja edistää niiden säilymistä*.³

19. Alkuperäiskansojen olemassaolo perustuu itsemääritykseen, joka on oleellinen peruste niiden olemassaolon määrittämisessä. Sopimusvaltioiden ei tarvitse virallisesti tunnustaa alkuperäiskansoja, jotta nämä voisivat käyttää oikeuksiaan.

20. Sopimusvaltioiden raportteja tarkastellessaan lapsen oikeuksien komitea on pannut merkille, että monet sopimusvaltiot kiinnittävät yleissopimuksen mukaisten velvollisuuksiensa täytäntöönpanossa puutteellisesti huomiota alkuperäiskansojen lasten oikeuksiin ja niiden kehittämiseen. Komitea katsoo, että olisi tarpeen ryhtyä erityisiin toimenpiteisiin säätämällä lakeja ja laatimalla politiikkoja alkuperäiskansojen lasten suojelemiseksi yhteistyössä kyseisten yhteisöjen kanssa ja ottamalla lapset mukaan kuulemismenettelyyn yleissopimuksen 12 artiklassa edellytetyllä tavalla. Komitea katsoo, että sopimusvaltioiden viranomaisten tai muiden toimijoiden tulisi aktiivisesti järjestää kuulemisia kulttuurisesti sopivalla tavalla ja varmistaa kaikkien osapuolten tiedonsaannin sekä vuorovaikutteisen viestinnän ja vuoropuhelun.

21. Komitea kehottaa sopimusvaltioita varmistamaan, että ne kiinnittävät riittävästi huomiota 30 artiklaan yleissopimuksen täytäntöönpanossa. Sopimusvaltioiden tulisi antaa yleissopimuksen mukaisissa määräai-

¹ Ihmisoikeuskomitea, 27 artiklaa koskeva yleiskommentti nro 23, CCPR/C/Rev.1/Add.5, 1994, kohdat 3.2 ja 7. Lapsen oikeuksien komitean järjestämän, alkuperäiskansojen lasten oikeuksia koskeneen yleisen keskustelupäivän suositukset, 2003, kohta 4.

² Ihmisoikeuskomitea, 27 artiklaa koskeva yleiskommentti nro 23, CCPR/C/Rev.1/Add.5, 1994, kohta 6.1.

³ Rotusyrjinnän poistamista valvova komitea, alkuperäiskansoja koskeva yleiskommentti nro 23, 1997, sisältyy asiakirjaan A/52/18, liite V.

kaisraporteissaan yksityiskohtaisia tietoja erityisistä toimenpiteistä, joihin ne ovat ryhtyneet sen takaamiseksi, että alkuperäiskansojen lapset voivat nauttia 30 artiklan mukaisista oikeuksistaan.

22. Komitea korostaa, että yleissopimuksen 30 artiklan mukaisia kulttuurisia käytäntöjä on harjoitettava yleissopimuksen muiden määräysten mukaisesti eikä niitä saa sallia missään olosuhteissa, jos niiden katsotaan olevan vahingollisia lapsen ihmisarvolle, terveydelle ja kehitykselle. Jos haitallisia käytäntöjä esiintyy, kuten varhaisia avioliittoja ja naisten sukupuolielinten silpomista, sopimusvaltion tulisi tehdä yhteistyötä alkuperäisyhteisöjen kanssa niiden hävittämiseksi. Komitea kehottaa painokkaasti sopimusvaltioita laati-
maan ja toteuttamaan kampanjoita tietoisuuden lisäämiseksi sekä koulutusohjelmia ja lainsäädäntöä, joilla pyritään muuttamaan asenteita ja puuttumaan haitallisiin käytäntöihin myötävaikuttaviin sukupuolirooleihin ja -stereotyyppioihin.

Yleisperiaatteet (yleissopimuksen 2, 3, 6 ja 12 artiklat)

Syrjintäkielto

23. Yleissopimuksen 2 artikla asettaa sopimusvaltioille velvollisuuden varmistaa oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista syrjintää. Komitea on määritellyt syrjintäkiellon yleisperiaatteeksi, joka on keskeisen tärkeä kaikkien muiden yleissopimuksessa vahvistettujen oikeuksien toteutumisen kannalta. Alkuperäiskansojen lapsilla on luovuttamaton oikeus olla tulematta syrjityiksi. Jotta lapsia voitaisiin suojella tehokkaasti syrjinnältä, sopimusvaltion velvollisuutena on varmistaa, että syrjintäkiellon periaate otetaan huomioon kaikessa kansallisessa lainsäädännössä ja että oikeus- ja hallintoelimet voivat soveltaa periaatetta suoraan sekä valvoa sitä ja täytäntöönpanna sen asianmukaisesti. Tehokkaiden oikeus-
suojakeinojen tulisi olla saatavilla nopeasti ja helposti. Komitea korostaa sitä, että sopimusvaltion velvollisuudet kattavat julkisen sektorin lisäksi myös yksityisen sektorin.

24. Kuten on aiemmin todettu komitean yleiskommentissa nro 5, joka koskee yleisiä täytäntöönpanotoimenpiteitä, syrjimättömyysvelvollisuus edellyttää, että valtiot pyrkivät aktiivisesti tunnistamaan yksittäiset lapset ja lapsiryhmät, joiden oikeuksien tunnustaminen ja toteuttaminen saattavat vaatia erityisiä toimenpiteitä. Komitea korostaa erityisesti esimerkiksi tarvetta kerätä eriteltyjä tietoja, jotta syrjintä tai potentiaalinen syrjintä voidaan tunnistaa. Syrjintään puuttuminen voi lisäksi edellyttää muutoksia lainsäädäntöön, hallintoon ja voimavarojen jakamiseen sekä koulutustoimenpiteitä asenteiden muuttamiseksi.

25. Komitea huomauttaa sopimusvaltioiden raporttien kattavan tarkastelun perusteella, että nimenomaan alkuperäiskansojen lapset tarvitsevat positiivisia toimenpiteitä, jotta voidaan poistaa syrjintää aiheuttavat olosuhteet ja varmistaa, että nämä lapset voivat nauttia yleissopimuksen mukaisista oikeuksistaan tasaver-
taisesti muiden lasten kanssa. Sopimusvaltioita kehoitetaan etenkin harkitsemaan erityisten toimenpiteiden soveltamista sen varmistamiseksi, että alkuperäiskansojen lapsilla on pääsy kulttuurisesti sopiviin palveluihin terveyden, ravitsemuksen, koulutuksen, virkistystoiminnan ja urheilun, sosiaalipalvelujen, asumisen, sanitaation ja nuoriso-oikeuden aloilla.

26. Sopimusvaltioilta edellytettäviin positiivisiin toimenpiteisiin kuuluvat eriteltyjen tietojen kerääminen ja indikaattoreiden kehittäminen sellaisten olemassa olevien ja mahdollisten alojen tunnistamiseksi, joilla syrjitään alkuperäiskansojen lapsia. Alkuperäiskansojen lasten oikeuksien nauttimisessa esiintyvien puut-
teiden ja esteiden tunnistaminen on oleellista, jotta voidaan toteuttaa asianmukaisia positiivisia toimenpiteitä lainsäädännön, voimavarojen kohdistamisen, politiikkojen ja ohjelmien avulla.

27.Sopimusvaltioiden tulisi varmistaa, että alkuperäiskansojen lasten syrjintään puuttumiseksi ryhdytään julkisiin tiedotus- ja koulutustoimenpiteisiin. Yleissopimuksen 2 artiklan mukainen velvollisuus yhdessä yleissopimuksen 17 artiklan, 29 artiklan 1 kohdan d alakohdan ja 30 artiklan kanssa edellyttää, että valtiot laativat julkisia kampanjoita ja sekä kouluille että ammattilaisille levitettävää materiaalia ja opetussuunnitelmia, joissa keskitytään alkuperäiskansojen lasten oikeuksiin sekä syrjivien asenteiden ja käytäntöjen, mukaan lukien rasmin, poistamiseen. Sopimusvaltioiden tulisi lisäksi tarjota alkuperäiskansojen lapsille ja muille lapsille mielekkäitä tilaisuuksia ymmärtää ja kunnioittaa erilaisia kulttuureja, uskontoja ja kieliä.

28.Sopimusvaltioiden tulisi komitealle toimittamissaan määräaikaisraporteissa kertoa toimenpiteistä ja ohjelmista, joita ne ovat toteuttaneet alkuperäiskansojen lasten syrjintään puuttumiseksi vuonna 2001 järjestetyssä rasmin, rotusyrjinnän, muukalaisvihamielisyyden ja suvaitsemattomuuden vastaisessa maailmankonferenssissa hyväksytyyn julistukseen ja toimintaohjelman mukaisesti.

29.Suunnitellessaan erityisiä toimenpiteitä sopimusvaltioiden tulisi ottaa huomioon alkuperäiskansojen lasten tarpeet, sillä nämä saattavat kohdata monenlaista syrjintää, sekä kiinnittää huomiota maaseudulla ja kaupunkiympäristöissä elävien alkuperäiskansojen lasten erilaisiin tilanteisiin. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää tyttöihin, jotta voidaan varmistaa, että he nauttivat oikeuksistaan yhtäläisesti poikien kanssa. Sopimusvaltioiden tulisi lisäksi varmistaa, että erityisillä toimenpiteillä edistetään myös alkuperäiskansojen vammaisten lasten oikeuksia.

Lapsen etu

30.Lapsen edun periaatteen soveltaminen alkuperäiskansojen lapsiin vaatii erityistä huomiota. Komitea huomauttaa, että lapsen etu käsitetään sekä yhteiseksi että yksilölliseksi oikeudeksi ja että tämän oikeuden soveltamisessa alkuperäiskansojen lapsiryhmiin on tarkasteltava sitä, miten tämä oikeus liittyy yhteisiin sivistyksellisiin oikeuksiin. Alkuperäiskansojen lapset eivät aina ole saaneet ansaitsemaansa erillistä huomiota. Joissakin tapauksissa heidän erityinen tilanteensa on jäänyt laajempien alkuperäiskansoja koskevien asioiden varjoon (mukaan lukien maaoikeudet ja poliittinen edustus). Lasten tapauksessa lapsen etua ei voida laiminlyödä tai loukata ryhmän edun suosimiseksi.

31.Kun valtion viranomaiset, mukaan lukien lainsäädäntöelimet, pyrkivät arvioimaan alkuperäiskansaan kuuluvan lapsen etua, niiden tulisi pohtia tällaisen lapsen sivistyksellisiä oikeuksia ja hänen tarvettaan käyttää näitä oikeuksia yhdessä ryhmänsä jäsenten kanssa. Alkuperäisyhteisöjä tulisi kuulla alkuperäiskansojen lapsia yleisesti koskettavien lakien, politiikkojen ja ohjelmien osalta, ja niille pitäisi antaa mahdollisuus osallistua prosessiin, jossa pyritään määrittelemään alkuperäiskansojen lasten yleinen etu kulttuurin huomioon ottavalla tavalla. Alkuperäiskansojen lasten pitäisi voida mahdollisuuksien mukaan osallistua mielekkäällä tavalla tällaisiin kuulemisiin.

32.Komitea katsoo, että yksittäisen lapsen etu voi poiketa lapsiryhmän edusta. Yhtä yksittäistä lasta koskevissa päätöksissä, jotka tyypillisesti ovat tuomioistuinten päätöksiä tai hallintopäätöksiä, on otettava ensisijaisesti huomioon kyseisen lapsen etu. Yksittäisen lapsen edun määrittämiseen kuuluu kuitenkin myös yhteisten sivistyksellisten oikeuksien huomiointi.

33.Lapsen edun periaate edellyttää, että valtiot ryhtyvät aktiivisiin toimenpiteisiin koko lainsäädäntö-, hallinto- ja oikeusjärjestelmässään, jotta periaatetta sovellettaisiin niissä järjestelmällisesti ottaen huomioon päätösten ja toimien seuraukset lasten oikeuksille ja edulle. Jotta alkuperäiskansojen lasten oikeudet voidaan taata tehokkaasti, tällaisiin toimenpiteisiin tulisi kuulua asianomaisten ammattiryhmien kouluttami-

nen ja tietoisuuden lisääminen yhteisten sivistyksellisten oikeuksien huomioon ottamisen tärkeydestä lapsen edun määrittämisessä.

Oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen

34. Komitea panee huolestuneena merkille, että suhteettoman suuri osuus alkuperäiskansojen lapsista elää äärimmäisessä köyhyydessä, millä on kielteisiä vaikutuksia heidän henkiinjäämiseensä ja kehittymiseensä. Komitea on lisäksi huolissaan alkuperäiskansojen lasten korkeasta imeväis- ja lapsikuolleisuudesta sekä aliravitsemuksesta ja sairauksista. Yleissopimuksen 4 artikla velvoittaa sopimusvaltiot ottamaan taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet huomioon mahdollisimman täysimääräisesti käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan ja tarvittaessa pyrkimään kansainväliseen yhteistyöhön. Yleissopimuksen 6 ja 27 artikloissa määrätään lasten oikeudesta henkiinjäämiseen ja kehittymiseen sekä riittävään elintasoon. Valtioiden tulisi avustaa vanhempia ja muita alkuperäiskansaan kuuluvasta lapsesta vastuussa olevia tämän oikeuden toteuttamisessa tarjoamalla kulttuurisesti sopivaa aineellista apua ja laatimalla tukiohjelmia, jotka liittyvät erityisesti ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen. Komitea painottaa sopimusvaltioiden tarvetta ryhtyä erityisiin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että alkuperäiskansojen lapset nauttivat oikeudesta riittävään elintasoon ja että toimenpiteitä ja niillä saavutettua edistystä mittaavia indikaattoreita kehitetään yhdessä alkuperäiskansojen ja myös niihin kuuluvien lasten kanssa.

35. Komitea toistaa yleiskommentissaan nro 5 esitetyn käsityksensä lapsen kehityksestä, eli kyseessä on "kokonaisvaltainen käsite, johon sisältyy lapsen ruumiillinen, henkinen, hengellinen, moraalinen, psykologinen ja sosiaalinen kehitys". Yleissopimuksen johdannossa painotetaan kunkin kansan perinteiden ja kulttuurin merkitystä erityisesti lapsen suojelun ja tasapainoisen kehityksen kannalta. Kun kyseessä ovat alkuperäiskansojen lapset, joiden yhteisöt ovat säilyttäneet perinteisen elämäntavan, perinteisten maa-alueiden käytöllä on suuri merkitys heidän kehitykselleen ja kulttuurista nauttimiselleen. Varmistaessaan lasten oikeuden elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen mahdollisimman täysimääräisesti sopimusvaltioiden tulisi ottaa tarkoin huomioon perinteisten maa-alueiden kulttuurinen merkitys ja luonnonympäristön laatu.

36. Komitea vahvistaa YK:n vuosituhattavoitteiden merkityksen ja kehottaa valtioita kiinnittämään huomiota alkuperäiskansoihin, mukaan lukien niiden lapsiin, sen varmistamiseksi, että vuosituhattavoitteet toteutuvat täysimääräisesti alkuperäiskansojen lasten osalta.

Lapsen näkemysten kunnioittaminen

37. Komitea katsoo 12 artiklan osalta, että lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä yksilönä eroaa oikeudesta tulla kuulluksi kollektiivisesti, mikä mahdollistaa lapsiryhmän osallistumisen kuulemisiin sitä koskevissa asioissa.

38. Yksittäisen alkuperäiskansaan kuuluvan lapsen osalta sopimusvaltiolla on velvollisuus kunnioittaa lapsen oikeutta ilmaista näkemyksensä kaikissa häntä koskevissa asioissa joko suoraan tai edustajan välityksellä, ja ne tulisi ottaa huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tätä velvollisuutta on kunnioitettava kaikissa oikeudellisissa tai hallinnollisissa toimissa. Kun otetaan huomioon esteet, jotka rajoittavat tämän oikeuden käyttöä alkuperäiskansojen lasten parissa, sopimusvaltion tulisi tarjota ympäristö, joka kannustaa lasta esittämään vapaasti mielipiteensä. Oikeus tulla kuulluksi käsittää oikeuden tulla edustetuksi, oikeuden kulttuurisesti sopivaan tulkintaan ja myös oikeuden olla ilmaisematta mielipidettä.

39. Kun oikeutta sovelletaan alkuperäiskansojen lapsiin ryhmänä, sopimusvaltiolla on merkittävä rooli heidän osallistumisensa edistämiseksi, ja sen tulisi varmistaa, että näitä lapsia kuullaan kaikissa heitä koskevissa asioissa. Sopimusvaltion tulisi laatia erityisiä strategioita, joilla varmistetaan tällaisten lasten tehokas osallistuminen. Sopimusvaltion tulisi varmistaa, että tätä oikeutta sovelletaan erityisesti kouluissa, vaihtoehtoisissa hoitomuodoissa ja yhteisössä yleensä. Komitea suosittelee, että sopimusvaltiot tekisivät tiivistä yhteistyötä alkuperäiskansojen lasten ja heidän yhteisöjensä kanssa kehittääkseen, täytäntöönpanakseen ja arvioidakseen yleissopimuksen täytäntöönpanoon tarkoitettuja ohjelmia, politiikkoja ja strategioita. Kansalaisoikeudet ja -vapaudet (yleissopimuksen 7, 8 ja 13–17 artiklat ja 37 artiklan a kohta)

Tiedonsaanti

40. Komitea painottaa tiedotusvälineiden merkitystä etenkin alkuperäiskansojen lasten kielellisten tarpeiden osalta yleissopimuksen 17 artiklan d alakohdan ja 30 artiklan mukaisesti. Komitea kannustaa sopimusvaltioita tukemaan alkuperäiskansojen lasten mahdollisuutta käyttää tiedotusvälineitä omalla kielellään. Komitea painottaa alkuperäiskansojen lasten oikeutta tiedonsaantiin, myös heidän omalla kielellään, jotta he voivat käyttää tehokkaasti oikeuttaan tulla kuulluksi.

Syntymän rekisteröinti, kansalaisuus ja henkilöllisyys

41. Sopimusvaltiot ovat velvoitettuja varmistamaan, että kaikki lapset rekisteröidään välittömästi syntymänsä jälkeen ja että he saavat kansalaisuuden. Syntymän rekisteröinnin tulisi olla maksutonta ja yleisesti saatavilla. Komitea on huolissaan siitä, että alkuperäiskansojen lapsista muita lapsia useampia ei rekisteröidä syntymän yhteydessä ja heillä on suurempi riski jäädä valtiottomiksi.

42. Tästä syystä sopimusvaltioiden tulisi ryhtyä erityisiin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että alkuperäiskansojen lapset, mukaan lukien syrjäseuduilla asuvat lapset, rekisteröidään asianmukaisesti. Tällaiset erityistoimenpiteet, joista tulee sopia kyseessä olevien yhteisöjen kuulemisen jälkeen, voivat sisältää liikkuvia palveluyksiköjä, määräajoin toteutettavia syntymän rekisteröintikampanjoita tai toimistojen perustamista alkuperäisyhteisöjen keskuuteen syntymän rekisteröintiä varten saavutettavuuden varmistamiseksi.

43. Sopimusvaltioiden tulisi varmistaa, että alkuperäisyhteisöjä tiedotetaan syntymän rekisteröinnin tärkeydestä ja sen puuttumisen kielteisistä seurauksista rekisteröimättömille lapsille heidän muiden oikeuksiensa toteutumisen kannalta. Sopimusvaltioiden tulisi varmistaa, että tällainen tieto on alkuperäisyhteisöjen saatavilla niiden omalla kielellä ja että julkisia tietoisuuden lisäämiskampanjoita toteutetaan yhteistyössä kyseisten yhteisöjen kanssa.

44. Kun otetaan huomioon yleissopimuksen 8 ja 30 artiklat, sopimusvaltioiden tulisi lisäksi varmistaa, että alkuperäiskansojen lapset voivat saada alkuperäiskansan nimen, jonka heidän vanhempansa ovat valinneet kulttuuristen perinteidensä mukaan, ja taata heidän oikeutensa säilyttää identiteettinsä. Sopimusvaltioiden tulisi täytäntöönpanna kansallista lainsäädäntöä, joka antaa alkuperäiskansojen vanhemmille mahdollisuuden valita lapsilleen mieltymystensä mukainen nimi.

45. Komitea kiinnittää valtioiden huomion yleissopimuksen 8 artiklan 2 kohtaan, jossa vahvistetaan, että jos lapselta on laittomasti riistetty hänen henkilöllisyytensä osittain tai kokonaan, sopimusvaltioiden on annettava hänelle asianmukaista apua ja suojelua pyrkimyksenään nopeasti palauttaa lapselle hänen henkilöllisyytensä. Komitea kannustaa sopimusvaltioita pitämään mielessä alkuperäiskansoja koskevan Yhdistyneiden kansakuntien julistuksen 8 artiklan, jossa todetaan, että olisi perustettava tehokkaat mekanismit kaik-

kien sellaisten toimien estämiseksi ja oikaisemiseksi, joilla riistetään etninen identiteetti alkuperäiskansoilta, mukaan lukien heidän lapsiltaan.

Perhepiiri ja vaihtoehtoinen hoito (yleissopimuksen 5 artikla, 18 artiklan 1 ja 2 kohdat, 9-11 artiklat, 19-21 artiklat, 25 artikla, 27 artiklan 4 kohta ja 39 artikla)

46. Yleissopimuksen 5 artiklassa edellytetään, että sopimusvaltiot kunnioittavat vanhempien tai tarvittaessa suurperheen tai yhteisön jäsenten vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia tarjota kaikille lapsille heidän kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti asianmukaista ohjausta ja neuvoa yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien käyttämiseksi. Sopimusvaltioiden tulisi varmistaa, että toteutetaan tehokkaita toimenpiteitä, joilla turvataan alkuperäiskansojen perheiden ja yhteisöjen eheys tarjoamalla niille apua lastenkasvatustehtävään yleissopimuksen 3, 5, 18 ja 25 artiklojen ja 27 artiklan 3 kohdan mukaisesti.

47. Sopimusvaltioiden tulisi yhteistyössä alkuperäiskansojen perheiden ja yhteisöjen kanssa kerätä tietoja alkuperäiskansojen lasten perhetilanteesta, mukaan lukien sijaisperhehoidossa ja lapseksiottamismenettelyjen piirissä olevista lapsista. Tällaisia tietoja pitäisi käyttää laadittaessa alkuperäiskansojen lasten perhepiiriä ja vaihtoehtoista hoitoa koskevia politiikkoja kulttuurin huomioon ottavalla tavalla. Lapsen edun ja alkuperäiskansojen perheiden ja yhteisöjen eheyden säilyttämisen pitäisi olla ensisijaisesti huomioon otettava seikka kehitykseen, sosiaalipalveluihin, terveyteen ja koulutukseen liittyvissä ohjelmissa, jotka koskevat alkuperäiskansojen lapsia.

48. Lisäksi valtioiden tulisi aina varmistaa, että lapsen etu on kaikessa alkuperäiskansojen lasten vaihtoehtoiseen hoitoon sijoittamisessa ensisijaisesti huomioon otettava seikka, ja kiinnittää asianmukaista huomiota yleissopimuksen 20 artiklan 3 kohdan mukaisesti jatkuvuuden toivottavuuteen lapsen kasvatuksessa ja lapsen etniseen, uskonnolliseen, sivistykselliseen ja kielelliseen taustaan. Sopimusvaltioiden, joissa alkuperäiskansojen lapset ovat yliedustettuina perhepiiristään eroon joutuneiden lasten joukossa, tulisi kehittää kohdennettuja politiikkatoimia yhteistyössä alkuperäisyhteisöjen kanssa, jotta ne voisivat vähentää vaihtoehtoisessa hoidossa olevien alkuperäiskansojen lasten määrää ja estää heitä menettämästä kulttuurista identiteettiään. Etenkin jos alkuperäiskansaan kuuluva lapsi sijoitetaan hoitoon yhteisönsä ulkopuolelle, sopimusvaltion tulisi ryhtyä erityisiin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että lapsi pystyy säilyttämään kulttuurisen identiteettinsä.

Perusterveys ja hyvinvointi (yleissopimuksen 6 artikla, 18 artiklan 3 kohta, 23, 24 ja 26 artiklat ja 27 artiklan 1-3 kohdat)

49. Sopimusvaltioiden on varmistettava, että kaikki lapset nauttivat parhaasta mahdollisesta terveydentilasta ja pääsevät terveydenhuoltoon. Alkuperäiskansojen lapset kärsivät yleensä muita lapsia heikommasta terveydestä muun muassa siksi, ettei terveydenhuoltopalveluja ole saatavilla tai ne ovat heikkolaatuisempia. Komitea panee huolestuneena merkille, että sopimusvaltioiden raporttien tarkastelun perusteella tämä koskee sekä kehitysmaita että kehittyneitä maita.

50. Komitea kehottaa sopimusvaltioita ryhtymään erityisiin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että alkuperäiskansojen lasten syrjintä ei estä heitä nauttimasta parhaasta mahdollisesta terveydentilasta. Komitea on huolissaan alkuperäiskansojen lasten korkeasta kuolleisuudesta ja huomauttaa, että sopimusvaltioilla on positiivinen velvollisuus varmistaa, että alkuperäiskansojen lapsilla on yhtäläinen pääsy terveydenhuoltopalveluihin, ja velvollisuus torjua aliravitsemusta sekä imeväisikäisten, lasten ja äitien kuolleisuutta.

51. Sopimusvaltioiden tulisi ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että alkuperäiskansojen lapset pääsevät helposti terveydenhuoltopalvelujen piiriin. Terveydenhuoltopalvelujen tulisi mahdollisuuk-

sien mukaan olla yhteisöperustaisia, ja niitä tulisi suunnitella ja hallita yhteistyössä kyseessä olevien kansojen kanssa. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää sen varmistamiseen, että terveydenhuoltopalveluissa otetaan kulttuuri huomioon ja että niistä on saatavilla tietoa alkuperäiskansojen kielillä. Huomiota tulisi kiinnittää etenkin sen varmistamiseen, että maaseudulla ja syrjäseuduilla tai aseellisesta selkkauksesta kärsivillä alueilla asuvilla alkuperäiskansoilla tai alkuperäiskansojen jäsenillä, jotka ovat siirtotyöläisiä, pakolaisia tai joutuneet siirtymään kotiseudultaan, on pääsy terveydenhuoltoon. Sopimusvaltioiden tulisi lisäksi kiinnittää erityistä huomiota alkuperäiskansojen vammaisten lasten tarpeisiin ja varmistaa, että asiaankuuluvissa ohjelmissa ja politiikoissa otetaan kulttuuri huomioon.

52. Alkuperäisyhteisöjä edustavilla terveydenhuollon työntekijöillä ja lääkäreillä on merkittävä silarakentajan rooli perinteisen lääketieteen ja tavanomaisten lääketieteellisten palvelujen välillä, ja paikallisten alkuperäisyhteisöjen työntekijöille tulisi antaa etusija rekrytoinnissa. Sopimusvaltioiden tulisi tukea näiden työntekijöiden roolia tarjoamalla heille tarvittavat resurssit ja koulutusta, jotta alkuperäisyhteisöt voivat hyödyntää tavanomaista lääketiedettä kulttuurinsa ja perinteensä huomioon ottavalla tavalla. Tässä yhteydessä komissio muistuttaa ILO:n yleissopimuksen nro 169 25 artiklan 2 kohdasta ja alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan Yhdistyneiden kansakuntien julistuksen 24 ja 31 artikloista, jotka koskevat alkuperäiskansojen oikeutta perinteiseen lääketieteeseensä.

53. Sopimusvaltioiden tulisi ryhtyä kaikkiin kohtuullisiin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että alkuperäiskansojen lapset, perheet ja yhteisöt saavat tietoa ja koulutusta terveydenhuoltoon ja ennaltaehkäisevään hoitoon liittyvistä asioista, kuten ravitsemuksesta, imetyksestä, synnytystä edeltävästä ja sen jälkeisestä hoidosta, lasten ja nuorten terveydestä, rokotuksista, tartuntataudeista (erityisesti HIVistä/AIDSista ja tuberkuloosista), hygieniasta, ympäristön puhdistuksesta sekä tuholaismyrkkujen ja rikkakasvien torjunta-aineiden vaaroista.

54. Nuorten terveyden alalla sopimusvaltioiden tulisi harkita erityisiä strategioita, jotta alkuperäiskansojen nuorille voidaan tarjota seksuaalisuutta ja lisääntymistä koskevia tietoja ja palveluita, mukaan lukien tietoa perhesuunnittelusta ja ehkäisyvälineistä, liian varhaisen raskauden vaaroista, HIVin/AIDSin ehkäisystä sekä sukupuolitautilien ehkäisystä ja hoidosta. Komitea suosittelee, että sopimusvaltiot ottaisivat tässä yhteydessä huomioon sen yleiskommentit nro 3 HIVistä/AIDSista ja lapsen oikeuksista (2003) ja nro 4 nuorten terveydestä (2003).

55. Tietyissä sopimusvaltioissa alkuperäiskansojen lasten itsemurhaluvut ovat merkittävästi korkeampia kuin muiden lasten. Tällaisissa tilanteissa sopimusvaltioiden tulisi laatia ja täytäntöönpanna ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä sisältävä politiikka ja varmistaa, että alkuperäiskansojen lasten mielenterveyspalveluihin kohdistetaan lisää taloudellisia ja inhimillisiä voimavaroja ja että kulttuuri otetaan tässä asianmukaisesti huomioon kuullen kyseessä olevaa yhteisöä. Jotta perimmäisiä syitä voitaisiin analysoida ja torjua, sopimusvaltion tulisi aloittaa vuoropuhelu alkuperäisyhteisön kanssa ja ylläpitää sitä.

Koulutus (yleissopimuksen 28, 29 ja 31 artiklat)

56. Yleissopimuksen 29 artiklassa todetaan, että lapsen koulutuksen tulee pyrkiä muiden tavoitteiden lisäksi kunnioituksen edistämiseen lapsen sivistyksellistä identiteettiä, kieltä ja arvoja, lapsen asuin- ja synnyinmaan kansallisia arvoja sekä hänen omastaan poikkeavia kulttuureita kohtaan. Lisäksi tavoitteena on lapsen valmistaminen vastuulliseen elämään vapaassa yhteiskunnassa ymmärryksen, rauhan, suvaitsevaisuuden, sukupuolten välisen tasa-arvon ja kaikkien kansakuntien, etnisten, kansallisten ja uskonnollisten ryhmien sekä alkuperäiskansoihin kuuluvien henkilöiden välisen ystävyysyhteyden hengessä. Koulutuksen tavoitteet kos-

kevat kaikkien lasten koulutusta, ja valtioiden tulisi varmistaa, että ne otetaan asianmukaisesti huomioon opetussuunnitelmissa, opetusmateriaalien sisällöissä, opetusmenetelmissä ja koulutuspolitiikoissa. Valtioita kannustetaan etsimään lisäohjeita komitean yleiskommentista nro 1, joka koskee koulutuksen tavoitteita.

57. Alkuperäiskansojen lasten koulutus myötävaikuttaa sekä heidän henkilökohtaiseen että yhteisönsä kehitykseen ja heidän osallistumiseensa laajemmin yhteiskunnan toimintaan. Laadukas koulutus tarjoaa alkuperäiskansojen lapsille mahdollisuudet käyttää taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia ja nauttia niistä omaksi edukseen ja koko yhteisönsä eduksi. Lisäksi se vahvistaa lasten kykyä käyttää kansalaisoikeuksiaan, jotta he voivat vaikuttaa ihmisoikeuksien suojelun parantamiseen tähtääviin poliittisiin prosesseihin. Näin ollen alkuperäiskansojen lapsilla koulutukseen olevan oikeuden toteuttaminen on keskeinen keino, jolla voidaan edistää alkuperäiskansojen yksilöllistä voimaantumista ja itsemääräämistä.

58. Jotta voidaan varmistaa, että koulutuksen tavoitteet ovat yleissopimuksen mukaisia, sopimusvaltioiden tehtävänä on suojella lapsia kaikenlaiselta syrjinnältä yleissopimuksen 2 artiklan mukaisesti ja torjua aktiivisesti rasismia. Tämä velvollisuus on erityisen olennainen alkuperäiskansojen lasten osalta. Jotta sopimusvaltiot voivat täytöntöönpanna tämän velvollisuuden tehokkaasti, niiden tulisi varmistaa, että alkuperäiskansojen yhteisöjä ja kulttuureja kuvataan puolueettomasti, virheettömästi ja informatiivisesti opetussuunnitelmissa, opetusmateriaaleissa ja historian oppikirjoissa. Kouluympäristössä tulisi välttää syrjiviä käytäntöjä, kuten kulttuurille ominaisen ja perinteisen asun käytön rajoittamista.

59. Yleissopimuksen 28 artiklan mukaan sopimusvaltioiden on varmistettava, että perusasteen koulutus on pakollista ja tasavertaisesti kaikkien lasten saatavilla. Sopimusvaltioita kannustetaan saattamaan toisen asteen koulutus ja ammatillinen koulutus kaikkien lasten saataville. Käytännössä alkuperäiskansojen lasten ilmoittaminen kouluun on kuitenkin vähemmän todennäköistä kuin muiden lasten ja koulun keskeyttämisaste ja lukutaidottomuus ovat edelleen korkeammalla tasolla. Useimmilla alkuperäiskansojen lapsilla on rajallinen pääsy koulutukseen moninaisten tekijöiden vuoksi, joita ovat muun muassa puutteelliset koulutilat ja opettajaresurssit, koulutuksen suorat tai välilliset kustannukset sekä yleissopimuksen 30 artiklan mukaisten kulttuurisesti mukautettujen ja kaksikielisten opetussuunnitelmien puute. Lisäksi alkuperäiskansojen lapset joutuvat kouluissa usein syrjinnän ja rasismin kohteiksi.

60. Jotta alkuperäiskansojen lapset voisivat nauttia oikeudestaan koulutukseen tasavertaisesti muiden lasten kanssa, sopimusvaltioiden tulisi tältä osin toteuttaa muutamia erityisiä toimenpiteitä. Sopimusvaltioiden tulisi kohdistaa taloudellisia, aineellisia ja inhimillisiä voimavaroja sellaisten politiikkojen ja ohjelmien täytöntöönpanoon, joilla nimenomaisesti pyritään parantamaan alkuperäiskansojen lasten pääsyä koulutukseen. Kuten ILO:n yleissopimuksen nro 169 27 artiklassa vahvistetaan, koulutusohjelmia ja -palveluja pitäisi kehittää ja toteuttaa yhteistyössä kyseessä olevien kansojen kanssa, jotta heidän erityistarpeensa voidaan ottaa huomioon. Hallitusten tulisi lisäksi tunnustaa alkuperäiskansojen oikeus perustaa omia koulutuslaitoksia ja -palveluja edellyttäen, että nämä täyttävät toimivaltaisen viranomaisen yhdessä näiden kansojen kanssa asettamat vähimmäisvaatimukset. Valtioiden tulisi ryhtyä kaikkiin kohtuullisiin toimiin sen varmistamiseksi, että alkuperäisyhteisöt ovat tietoisia koulutuksen arvosta ja tärkeydestä sekä yhteisön tuen merkityksestä kouluun ilmoittautumiselle.

61. Sopimusvaltioiden tulisi varmistaa, että kouluihin on helppo päästä alkuperäiskansojen lasten asuttamilta alueilla. Tarvittaessa sopimusvaltioiden tulisi tukea tiedotusvälineiden, kuten radiolähetysten ja (internetiin perustuvien) etäopetusohjelmien, käyttöä koulutustarkoituksiin ja perustaa kiertokouluja paimentolaisuutta harjoittaville alkuperäiskansoille. Koulujen toimintajakoissa tulisi ottaa huomioon kulttuuriset käy-

tännöt, viljelyskaudet ja juhlien ajankohdat sekä pyrkiä mukauttamaan niitä näiden mukaisesti. Sopimusvaltioiden tulisi perustaa kaukana alkuperäisyhteisöistä olevia sisäoppilaitoksia ainoastaan tarvittaessa, sillä tällaiset laitokset voivat olla esteenä alkuperäiskansojen lasten, etenkin tyttöjen, ilmoittamiselle kouluun. Sisäoppilaitoksissa on noudatettava kulttuurin huomioon ottavia sääntöjä, ja niitä tulisi valvoa säännöllisesti. Lisäksi pitäisi pyrkiä varmistamaan, että yhteisöjensä ulkopuolella elävillä alkuperäiskansojen lapsilla on pääsy koulutukseen siten, että kunnioitetaan heidän kulttuuriaan, kieltään ja perinteitään.

62. Yleissopimuksen 30 artikla vahvistaa alkuperäiskansaan kuuluvan lapsen oikeuden käyttää omaa kielitään. Tämän oikeuden toteutumisen kannalta on oleellista, että lapsi saa koulutusta omalla kielellään. ILO:n yleissopimuksen nro 169 28 artiklassa vahvistetaan, että alkuperäiskansojen lapset on opetettava lukemaan ja kirjoittamaan omalla kielellään sen lisäksi, että heille tarjotaan mahdollisuus oppia sujuvasti maan virallisia kieliä. Kaksi- ja monikieliset opetussuunnitelmat ovat keskeisiä alkuperäiskansojen lasten koulutuksessa. Alkuperäiskansojen lasten opettajat pitäisi mahdollisuuksien mukaan rekrytoida alkuperäisyhteisöjen parista, ja heille tulisi antaa riittävästi tukea ja koulutusta.

63. Komitea viittaa yleissopimuksen 31 artiklaan ja panee merkille urheiluun, perinteisiin peleihin, liikuntaopetukseen ja virkistystoimintaan osallistumisen monet myönteiset vaikutukset sekä kehottaa sopimusvaltioita varmistamaan, että alkuperäiskansojen lapset nauttivat tosiasiallisesti näistä oikeuksista. Erityiset suojelutoimenpiteet (yleissopimuksen 22, 30, 38, 39 ja 40 artiklat, 37 artiklan b-d kohdat ja 32-36 artiklat)

Aseellisiin selkkauksiin joutuneet lapset ja pakolaislapset

64. Komitea on päättänyt sopimusvaltioiden raporttien määräaikaistarkastelujen perusteella, että alkuperäiskansojen lapset ovat erityisen haavoittuvia aseellisissa selkkauksissa ja sisäisissä levottomuuksissa. Alkuperäiskansat asuvat usein alueilla, joita havitellaan niiden luonnonvarojen vuoksi tai jotka syrjäisen sijaintinsa ansiosta toimivat tukikohtina valtiosta riippumattomille aseistautuneille ryhmille. Muissa tilanteissa alkuperäiskansat asuvat valtioiden välisten kiistojen kohteena olevien rajojen läheisyydessä.

65. Tällaisissa olosuhteissa elävät alkuperäiskansojen lapset ovat olleet ja ovat edelleen vaarassa joutua yhteisöihinsä kohdistuvien hyökkäysten uhreiksi, jolloin he voivat kuolla, joutua raiskatuiksi ja kidutetuiksi tai joutua siirtymään kotiseudultaan, tahdonvastaisten katoamisten uhreiksi, todistamaan julmuuksia ja eroon vanhemmistaan ja yhteisöstään. Asevoimien ja aseistautuneiden ryhmien iskut kouluihin ovat estäneet alkuperäiskansojen lapsia pääsemästä koulutukseen. Lisäksi asevoimat ja aseistautuneet ryhmät ovat rekrytoineet alkuperäiskansojen lapsia ja pakottaneet heidät julmuuksiin, joskus jopa omia yhteisöjään vastaan.

66. Yleissopimuksen 38 artikla velvoittaa sopimusvaltiot varmistamaan, että ne kunnioittavat humanitaarisen oikeuden sääntöjä suojellakseen siviiliväestöä ja hoitaakseen lapsia, joihin aseellinen selkkaus vaikuttaa. Sopimusvaltioiden tulisi kiinnittää erityistä huomiota riskeihin, joita alkuperäiskansojen lapsiin kohdistuu vihollisuuksissa, ja ryhtyä mahdollisimman kattaviin ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin yhteistyössä kyseessä olevien yhteisöjen kanssa. Sotilaallisia toimia tulisi mahdollisuuksien mukaan välttää alkuperäiskansojen alueilla. Tältä osin komitea palauttaa mieliin alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan Yhdistyneiden kansakuntien julistuksen 30 artiklan. Sopimusvaltiot eivät saisi edellyttää asepalvelusta alle 18-vuotiailta alkuperäiskansojen lapsilta. Sopimusvaltioita kannustetaan ratifioimaan ja täytäntöönpanemaan lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin koskeva valinnainen pöytäkirja.

67. Alkuperäiskansojen lapsille, jotka ovat joutuneet värvätyiksi aseelliseen selkkaukseen, tulisi tarjota tarvittavia tukipalveluja heidän sopeuttamiseksi takaisin perheisiinsä ja yhteisöihinsä. Yleissopimuksen 39 artiklan mukaisesti sopimusvaltioiden on ryhdyttävä kaikkiin asianmukaisiin toimiin edistääkseen minkä tahansa laiminlyönnin, hyväksikäytön, pahoinpitelyn, kidutuksen tai muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen uhriksi joutuneen lapsen ruumiillista ja henkistä toipumista sekä sosiaalista sopeutumista. Kun kyseessä ovat alkuperäiskansojen lapset, tässä yhteydessä pitäisi ottaa asianmukaisesti huomioon lapsen kulttuurinen ja kielellinen tausta.

68. Kotiseuduiltaan siirtymään tai pakolaisiksi joutuneisiin alkuperäiskansojen lapsiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota, ja heille tulisi tarjota humanitaarista apua kulttuurin huomioon ottavalla tavalla. Tässä yhteydessä pitäisi tukea turvallista paluuta sekä yhteisen ja henkilökohtaisen omaisuuden palauttamista.

Taloudellinen hyväksikäyttö

69. Yleissopimuksen 32 artiklassa määrätään, että kaikkia lapsia tulisi suojella taloudelliselta hyväksikäytöltä sekä sellaiselta työnteolta, joka todennäköisesti vaarantaa tai haittaa lapsen koulutusta tai on vahingollista hänen terveydelleen tai ruumiilliselle, henkiselle, moraalille tai sosiaaliselle kehitykselleen. Lisäksi ILO:n yleissopimuksessa nro 138 (vähimmäisikää koskeva yleissopimus) ja yleissopimuksessa nro 182 (lapsityön pahimpia muotoja koskeva yleissopimus) asetetaan kriteerit poistettavan lapsityön erottamiseksi hyväksyttävästä lasten tekemästä työstä, johon kuuluvat muun muassa toiminnot, joissa lapset voivat hankkia elinkeinon, identiteettiä ja kulttuuriin liittyviä taitoja. Lapsityö on työtä, joka riistää lapsilta heidän lapsuutensa, mahdollisuutensa ja arvokkuutensa ja haittaa heidän ruumiillista ja henkistä kehitystään.

70. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen määräyksissä viitataan lasten käyttöön huumausaineiden laittomassa tuotannossa ja kaupassa (33 artikla), seksuaaliseen riistoon (34 artikla), lasten kauppaamiseen (35 artikla) ja aseellisiin selkkauksiin joutuneisiin lapsiin (38 artikla). Nämä määräykset liittyvät läheisesti ILO:n yleissopimuksen nro 182 mukaiseen lapsityön pahimpien muotojen määrittelmään. Komitea panee syvästi huolestuneena merkille, että alkuperäiskansojen lapset kärsivät suhteettomasti köyhyydestä ja ovat erityisessä riskissä joutua käytetyksi lapsityövoimana ja etenkin sen pahimmissa muodoissa, joita ovat esimerkiksi orjuus, pakkotyö, lapsikauppa, mukaan lukien kotitaloustöihin, ja käyttö aseellisissa selkkauksissa, prostituutiossa ja vaarallisessa työssä.

71. Lapsityövoiman hyväksikäytön torjunta alkuperäiskansojen lasten parissa (kuten kaikkien muidenkin lasten parissa) edellyttää oikeusperustaista lähestymistapaa lapsityövoimaan ja liittyy läheisesti koulutuksen edistämiseen. Jotta lapsityövoima voitaisiin poistaa tehokkaasti alkuperäisyhteisöjen keskuudesta, sopimusvaltioiden on tunnistettava olemassa olevat koulutuksen esteet ja kouluopetukseen ja ammatilliseen koulutukseen liittyvät alkuperäiskansojen lasten erityiset oikeudet ja tarpeet. Tämä edellyttää erityisten toimien toteuttamista, jotta alkuperäisyhteisöjen ja vanhempien kanssa voidaan käydä vuoropuhelua koulutuksen tärkeydestä ja hyödyistä. Toimenpiteet lapsityövoiman hyväksikäytön torjumiseksi edellyttävät lisäksi lasten hyväksikäytön taustalla olevien rakenteellisten syiden analysointia, tiedonkeruuta ja ennaltaehkäisevien ohjelmien laatimista ja toteuttamista yhteistyössä alkuperäisyhteisöjen ja lasten kanssa sekä riittäviä taloudellisia ja inhimillisiä voimavaroja sopimusvaltion taholta.

Seksuaalinen riisto ja kauppaaminen

72. Yleissopimuksen 34 ja 35 artikloissa kehoitetaan 20 artiklan valossa tulkittuna 2 valtioita varmistamaan, että lapsia suojellaan seksuaaliselta riistolta ja hyväksikäytöltä sekä lasten ryöstämiseltä, myynniltä ja kauppaamiselta missään tarkoituksessa ja muodossa. Komitea on huolissaan siitä, että alkuperäiskansojen lap-

set, joiden yhteisöissä esiintyy köyhyyttä ja maaltamuuttoa, ovat suurella vaaralla joutua seksuaalisen hyväksikäytön ja kauppaamisen uhreiksi. Nuoret tytöt ja etenkin ne, joita ei ole rekisteröity syntymän yhteydessä, ovat erityisen haavoittuvaisia. Kaikkien lasten, myös alkuperäiskansojen lasten, suojelun parantamiseksi sopimusvaltioita kannustetaan ratifioimaan ja täytäntöönpanemaan lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin koskeva valinnainen pöytäkirja.

73. Valtioiden tulisi yhteistyössä alkuperäisyhteisöjen ja myös niiden lasten kanssa laatia ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ja kohdentaa taloudellisia ja inhimillisiä voimavaroja niiden täytäntöönpanoon. Valtioiden tulisi käyttää ennaltaehkäisevien toimenpiteiden perustana tutkimuksia, joihin sisältyy loukkausmuotojen dokumentointi ja perimmäisten syiden analysointi.

Nuoriso-oikeus

74. Yleissopimuksen 37 ja 40 artikloissa varmistetaan lasten oikeudet valtioiden oikeusjärjestelmissä ja kanssakäymisessä niiden kanssa. Komitea panee huolestuneena merkille, että alkuperäiskansojen lasten vangitsemisaste on usein suhteettoman korkea ja että joissakin tapauksissa tämä johtuu oikeusjärjestelmässä ja/tai yhteiskunnassa esiintyvistä johdonmukaisesta syrjinnästä. Puuttuakseen näihin korkeisiin vangitsemisasteisiin komitea kiinnittää sopimusvaltioiden huomion 40 artiklan 3 kohtaan, jossa sopimusvaltioiden edellytetään ryhtyvän aina kuin mahdollista muihin kuin oikeudellisiin toimenpiteisiin sellaisten lasten kohdalla, joiden väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, joita syytetään siitä tai joiden on todettu sitä rikkoneen. Komitea on yleiskommentissaan nro 10, joka koskee lasten oikeuksia nuoriso-oikeudessa (2007), ja loppupäätelmässään johdonmukaisesti vahvistanut, että lapsen pidättämiseen, muihin vapaudenriistoon tai vangitsemiseen tulisi turvautua vasta viimeisenä keinona.

75. Sopimusvaltioita kannustetaan ryhtymään kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin, joilla tuetaan alkuperäiskansoja perinteisten korjaavaan oikeuteen perustuvien oikeusjärjestelmien suunnittelussa ja toteuttamisessa, kunhan tällaiset järjestelmät ovat yleissopimuksessa vahvistettujen oikeuksien ja erityisesti lapsen edun mukaisia. Komitea kiinnittää sopimusvaltioiden huomion nuorisorikollisuuden ehkäisemistä koskeviin Yhdistyneiden kansakuntien suuntaviivoihin, joissa kannustetaan laatimaan yhteisöohjelmia nuorisorikollisuuden ehkäisemiseksi. Sopimusvaltioiden tulisi yhdessä alkuperäiskansojen kanssa pyrkiä tukemaan sellaisten yhteisöperustaisten politiikkojen, ohjelmien ja palvelujen kehittämistä, joissa otetaan huomioon alkuperäiskansojen lasten, perheiden ja yhteisöjen tarpeet ja kulttuuri. Valtioiden tulisi antaa riittävästi voimavaroja nuoriso-oikeusjärjestelmille, mukaan lukien alkuperäiskansojen kehittämille ja toteuttamille järjestelmille.

76. Sopimusvaltioita muistutetaan siitä, että yleissopimuksen 12 artiklan mukaan kaikilla lapsilla tulisi olla mahdollisuus tulla kuulluksi heitä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan välityksellä. Alkuperäiskansojen lapsia koskevissa tapauksissa sopimusvaltioiden tulisi ottaa käyttöön toimenpiteitä, joilla taataan tarvittaessa maksuton tulkkausapu ja oikeusapu lapselle kulttuurin huomioon ottavalla tavalla.

77. Lainvalvontaan ja oikeuslaitoksen toimintaan osallistuvien ammattilaisten tulisi saada asianmukaista koulutusta yleissopimuksen ja sen valinnaisten pöytäkirjojen määräysten sisällöstä ja merkityksestä, mukaan lukien tarpeesta ottaa käyttöön erityisiä suojelutoimenpiteitä alkuperäiskansojen lasten ja muiden erityisryhmien kohdalla.

Sopimusvaltioiden velvollisuudet ja yleissopimuksen täytäntöönpanon valvonta

78. Komitea muistuttaa sopimusvaltioita siitä, että lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen ratifiointi velvoittaa ne ryhtymään toimiin sen takaamiseksi, että yleissopimuksen kaikki oikeudet toteutuvat kaikkien niiden lainkäyttövallan alaisten lasten osalta. Velvollisuus kunnioittaa ja suojella edellyttää jokaisen sopimusvaltion varmistavan, että alkuperäiskansojen lasten oikeuksien käyttöä suojellaan täysimääräisesti kaikilta sopimusvaltion lainsäädäntö-, oikeus- tai hallintoviranomaisten toimilta tai muiden sopimusvaltiossa olevien yhteisöjen tai henkilöiden toimilta.

79. Yleissopimuksen 3 artiklassa edellytetään sopimusvaltioiden varmistavan, että kaikissa toimissa, jotka koskevat lapsia, otetaan ensisijaisesti huomioon lapsen etu. Yleissopimuksen 4 artiklassa edellytetään sopimusvaltioiden ryhtyvän toimiin yleissopimuksen täytäntöönpanemiseksi käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan. Yleissopimuksen 42 artiklan mukaan sopimusvaltioiden on lisäksi varmistettava, että yleissopimuksen periaatteet ja määräykset saatetaan aikuisten ja lasten tietoon.

80. Jotta yleissopimuksen mukaiset oikeudet voitaisiin toteuttaa tehokkaasti alkuperäiskansojen lasten osalta, sopimusvaltioiden on säädettävä tarvittavia yleissopimuksen mukaisia lakeja. Monille eri aloille on kohdennettava riittävästi voimavaroja ja otettava käyttöön erityisiä toimenpiteitä, jotta voidaan tehokkaasti varmistaa, että alkuperäiskansojen lapset nauttivat oikeuksistaan tasavertaisesti muiden lasten kanssa. Lisätoimiin tulisi ryhtyä tietojen keräämiseksi ja erittelemiseksi sekä indikaattoreiden kehittämiseksi, jotta alkuperäiskansojen lasten oikeuksien toteutumistasetta voidaan arvioida. Jotta sopimusvaltiot voisivat kehittää politiikkoja ja ohjelmia kulttuurin huomioon ottavalla tavalla, niiden tulisi kuulla alkuperäisyhteisöjä ja suoraan alkuperäiskansojen lapsia. Alkuperäiskansojen lasten parissa työskenteleville ammattilaisille pitäisi antaa koulutusta siitä, miten lasten oikeuksien kulttuuriset näkökohdat tulisi ottaa huomioon.

81. Komitea kehottaa sopimusvaltioita tarvittaessa sisällyttämään komitealle annettaviin määräaikaishavainteihinsa enemmän tietoja alkuperäiskansojen lasten oikeuksien toteutumisesta ja tältä osin käyttöön otetuista erityisistä toimenpiteistä. Komitea pyytää sopimusvaltioita lisäksi tehostamaan pyrkimyksiään kääntää yleissopimus ja sen valinnaiset pöytäkirjat ja levittää niistä ja niihin liittyvästä raportointiprosessista tietoa alkuperäisyhteisöjen ja niiden lasten parissa, jotta nämä voivat aktiivisesti osallistua valvontaan. Lisäksi alkuperäisyhteisöjä kannustetaan hyödyntämään yleissopimusta lasten oikeuksien toteutumisen arvioinnissa.

82. Lopuksi komitea kehottaa sopimusvaltioita soveltamaan alkuperäiskansojen lapsiin oikeusperustaista lähestymistapaa, joka perustuu yleissopimukseen ja muihin asianmukaisiin kansainvälisiin normeihin, kuten ILO:n yleissopimukseen nro 169 ja Yhdistyneiden kansakuntien julistukseen alkuperäiskansojen oikeuksista. Jotta voidaan taata alkuperäiskansojen lasten oikeuksien toteutumisen tehokas valvonta, sopimusvaltioita kehoitetaan vahvistamaan suora yhteistyötä alkuperäisyhteisöjen kanssa ja pyrkimään tarvittaessa tekniseen yhteistyöhön kansainvälisten järjestöjen, mukaan lukien Yhdistyneiden kansakuntien elinten kanssa. Alkuperäiskansojen lasten voimaannuttaminen ja heidän kulttuuriin, uskontoon ja kieleen liittyvien oikeuksiansa tehokas käyttö muodostavat olennaisen perustan kulttuurisesti monimuotoiselle valtiolle, joka noudattaa ihmisoikeusveloitteitaan.
